

Predmet skúmania hospodárskej politiky (HP)

HP - ako veda stojí na rozhraní medzi teóriou a praxou. Opiera sa o všeobecnú ekonomickú teóriu.

V anglosaských ekonomikách je HP súčasť kurzov „Economics“

V Európe (Nemecko, Rakúsko, Švajčiarsko) je HP samostatný kurz, samostatná vedná disciplína.

V SR HP naráža na problémy, potreba riešiť naše špecifické transformačné problémy.

HP jako vedná disciplína neexistuje dlho, HP zo všeobecnej ekonomickej teórie prevzala niektoré základné poznatky o súvislostiach ekonomických javov, zovšeobecnila si ich.

HP si vytvorila vlastnú teóriu. Etapy vývoja - z knihy.

Predmet skúmania:

- má mimoriadne náročný a komplexný charakter
náročnosť je podmienená týmito faktormi - množstvo subjektov, objektov, široké pole pôsobnosti
 - ťažko sa vymedzuje predmet skúmania, pretože existujú rozdiely medzi ekonomickými systémami
 - HP je poznačená relatívne veľkými zmenami v čase a priestore
 - v posledných 20. a 30. rokoch nášho storočia a v súčasnosti je možné pozorovať presun od národného hospodárstva k medzinárodnej až nadnárodnej úrovni.
- Z týchto dôvodov nie je možné presne charakterizovať HP a jej predmet skúmania.

Definície HP:

HP - musíme chápať ako prejav vôle ústrednej politickej moci, ktorá sa prejavuje v oblasti ekonomiky, t.j. výroby, výmeny, rozdeľovania a spotreby tovarov, služieb, tvorby kapitálu.
HP - ekonomické aspekty štátnej politiky ako celku, teda akékoľvek zásady vlády do hospodárskych záležitosti za účelom dosiahnutia určitých cieľov.

Od konca 19. storočia dochádza k prepojeniu politiky a ekonomiky.

Teória HP sa zaoberá skúmaním a zovšeobecňovaním podmienok inštrumentárií, cieľov a subjektov HP na rozdiel od iných ekonomických teórií.

Teória HP je čiastková hospodárska veda v systéme ekonomických vied, ktorá vznikla preto, aby skúmala aspekty hospodárskeho a spoločenského života (vzťah cieľov - čo a prostriedkov - ako HP).

Moderná HP sa vykryštalizovala po 2. svetovej vojne.

V socialistických krajinách sa HP ako samostatná veda nevytvorila, bola nahradená hospodárskym plánovaním (centrálne plánovanie). V 70.-tych rokoch vznikli na HP nároky - problematiké etapy vývoja národného hospodárstva, krízové obdobie.

Teória a HP

HP - predmet skúmania závisí od otázok a problémov, s ktorými sa ekonomika stretáva a preto sa predmet skúmania mení.

Do predmetu skúmania patrí - kontinuita, ide o potrebu vymedziť predmet HP na doterajší vývoj HP a pokračovať v riešení doterajších problémov.

V praxi je zákonodárna a štátna administratíva označovaná jako HP.

Predmet HP - musí byť definovaný tak, že bude čo najviac spojený s riešenými problémami.

HP - nesmie byť len stereotypným výrazom

- musí vyhovieť podmienke logickej podmienenosti.

Politika - štátna činnosť, skupín a jednotlivých osôb

- úsilie a činnosť štátu (štát - všetky inštitúcie, od najvyššieho až po obecný úrad).

Výsostná moc - moc vydávať záväzné normy.

Na základe delegovania moci sa môžu stať domáce a nadnárodné inštitúcie spolunositeľmi HP.

Skupina osôb sa snaží uskutočniť záujmy s pomocou nejakého vplyvu na štátnu politiku tak, že ich činnosť má význam pre vytváranie politickej vôle. Toto konanie nie je vždy politickým jednaním.

Len štát a jemu poverené inštitúcie môžeme považovať za kompetentné pre výkon politických funkcií a súčasne označiť štát za nositeľa, tvorby politiky.

HP - časť celkovej politiky, tá činnosť štátu, ktorá ovplyvňuje hospodársky poriadok a hospodársky proces.

Jadro teoretickej HP tvorí:

- vedecká analýza hospodársko-politickej činnosti
- v hľadaní najvhodnejších prostriedkov použitých k optimálnej realizácii jedného alebo viacerých cieľov
- ide o riešenie otázok účelu a prostriedkov - sú to tzv. teleologické a inštrumentálne otázky
- jadro sa definuje na základe čiastkových problémov:
 1. optimálna realizácia cieľa predpokladá jasnú a presnú definíciu cieľa
 2. určovanie nástrojov, ktorý by bol komfortný (v súlade) s cieľmi t.j. voliť z disponibilných prostriedkov tie z nich, ktoré sa javia ako najvhodnejšie
 3. zhodnotenie kvalitatívnej stránky prostriedkov
 4. zhodnotenie kvantitatívnej hodnoty ekonomických veličín
 5. vykonanie tínecing - načasovanie prostriedkov
 6. vykonanie analýzy medzi cieľmi a prostriedkami, riešiť problémy kompatibility cieľov (či a v akom množstve je možné realizovať ciele súčasne)
 7. nutnosť identifikácie nositeľov rozhodovania t.j. nositeľov HP (ak hovoríme o štáte - ide o abstrakciu). Nositele HP sú zväzy, koordinácia rôznych subjektov HP.
 8. potreba riešiť otázky: ako sa prejavuje pri vytyčovaní cieľov a stanovení najvhodnejších nástrojov hospodársko-politická vôľa hospodárskych subjektov.

Aké možnosti existujú pri koordinácii činnosti jednotlivých subjektov HP, u ktorých princípy subordinácie sú mysliteľné, ako je možné usporiadať vzťahy medzi jednotlivými subjektami a zväzmi
 9. na základe rozlíšenia koordinácie a subordinácie, sa kde v ktorej krajine používa systém hospodárskeho zriadenia
 10. Komformita použitých prostriedkov so systémom ekonomického zriadenia.

Teória HP neskúma len nástrojové problémy, ale aj morfológické problémy, t.j. formy hospodárskeho poriadku. Tento výpočet problémov môže označiť jako všeobecné problémy HP. Ich skúmanie je prvoradým krokom skúmania HP.

Ak HP zvládne tieto problémy, je potrebné riešiť problémy špeciálne. Špeciálne problémy:

- akú špeciálnu kombináciu nástrojov, aby bolo možné realizovať špeciálne ciele alebo súbor cieľov v zvláštnych podmienkach v určitej štruktúre ekonomiky, v konkrétnom hospodárskom systéme.

Teoretická hospodárska politika nemôže určiť, ktoré HP ciele by mala prax riešiť. Ako vybrať ciele? Vybrať tak, že praktická HP vyspelých krajín považuje určité ciele za viažúce a záväzné. Predstavy o realizácii týchto cieľov sú rôzne v rôznych krajinách. Ciele sa týkajú vnútornej hodnoty zahraničnej meny, platobnej bilancie, konjunktúry, zamestnanosti, rastu a s ním spojených štrukturálnych zmien, rozdeľovania dôchodkov. Konkretizácia cieľov zodpovedá viacuholníku. Ciele:

- stabilita meny
- vyrovnanosť platobnej bilancie
- plná zamestnanosť
- zvládnutie konjunktúrnych výkyvov
- najvyšší rast
- spravodlivé rozdeľovanie dôchodkov

Praktická HP jednoznačne vytyčuje, ktoré ciele bude riešiť. V praxi sa niektoré ciele javia ako nadradené alebo dôležitejšie. Napr. trvalo udržateľný rast (udržateľný - zbavený konjunktúrnych výkyvov) alebo stabilita a expanzia (stabilita hodnoty meny, vyrovnanosť platobnej bilancie, stabilita konjunktúry). Niektoré ciele sa týkajú makroekonomických veličín napr. hodnota meny, HDP - rast, cenová hladina, agregátna ponuka a dopyt - konjunktúra, zamestnanosť, znovurozdeľovanie, transfery. Ciele, ktoré sa týkajú makroekonomických veličín sú makroekonomické ciele.

Výber hlavných oblastí teoretickej HP je možné vykonávať na základe členenia problémov makroekonomiky, dominujúcich cieľov praktickej HP.

Teória vymedzí problémy.

Hlavné oblasti teoretickej HP sa členia:

1. menová politika - vnútorná a zahraničná
2. konjunktúrna politika a politika zamestnanosti
3. rastová a štruktúrna politika
4. politika rozdeľovania

Stabilita meny (hlavná úloha menovej politiky) má vplyv na funkčnú schopnosť daného hospodárskeho zriadenia, ktorý spočíva na trhových koordináciach individuálnych úsilí. Úzka súvislosť medzi inflačnými a deflačnými procesmi na jednej strane a výkyvmi konjunktúry a zamestnanosti na druhej strane - ide o druhý nadväzujúci problém. Z toho všetkého vyplýva, že stabilný a plná zamestnanosť sú dôležitými predpokladmi pre vysokú mieru rastu. Problémy rozdelenia môžu byť ľahšie riešené, ak je:

- hodnota meny stabilná
- miera rastu vysoká
- proces rastu stály

Medzi jednotlivými politikami sú mnohostranné a pevné väzby. Každé opatrenie HP na niektoré zo 4 oblastí má veľké dopady na všetky oblasti.

Zhrnutie:

HP

1. ako praktická činnosť vykonávaná napr. vládou, činnosť, ktorá sleduje hospodárske a sociálne ciele. Vláda musí získať súhlas parlamentu. Všetky opatrenia a ďalšie hospodársko politické opatrenia sú obsahom ekonomického programu vlády.

2. ako vedná disciplína, analyzuje situáciu, ku ktorej dochádza k javom, s ktorými sa praktická HP musí vysporiadať. Napr. rast cien, nezamestanosť, vznik deficitu ŠR, platobná bilancia a pod.

Teória vytvára určitú terapiu s nástrojmi, ktoré sú potrebné pre riešenie problémov ekonomiky. Tieto terapie môžu byť protikladné. Závety HP nie sú jednoznačné. Teória musí ponúkať alternatívy, z ktorých si nositelia HP vyberajú tú najvhodnejšiu z hľadiska stavu ekonomiky a stavu rozloženia politických síl, a z hľadiska toho, akú monetárnu koncepciu vyznávajú. HP ako teória má mnoho styčných bodov s makroekonomiou. HP - má inštitucionálny rámec, z ktorého vychádza. Mnoho poznatkov preberá z politológie, hospodárskych dejín, práva.

HP je pomerne mladá vedná disciplína, konečné sformovanie vyvolali otrasy v 20. - 30. rokoch nášho storočia - spojené so vznikom štátneho intervencionizmu. Rozmach nastal po 2. svetovej vojne.

HP má 3 prvky:

1. nositelia HP (vláda, zväzy, odbory, centrálna banka)
2. nástroje, ktoré sú používané v HP (sú zavedené podľa toho, o aký problém ide a od hospodársko-politickej koncepcie, čiže, či ide o intervencionizmus, alebo liberalizmus).
3. ciele vytyčované HP (ciele majú ekonomický charakter, vonkajšie rovnováha, ale aj ciele sociálne, spravodlivé rozdeľovanie dôchodkov. Ich súčasťou by mali byť ciele ekologické).
Ciele členíme na veľké a malé. Toto členenie vzniklo pri transformácií ekonomík. Napr. veľké ciele: privatizácia, liberalizácia cien v zahraničnom obchode - ciele potrebné k fungovaniu hospodárskeho systému. Vo vyspelých krajinách majú veľké ciele okrajový ide o odstraňovanie odchýlok od žiadúceho stavu. Napr. narušenie konkurenčného prostredia, inflačná medzera, deflačná medzera. Úlohou bežnej HP sú regulatívne opatrenia.

Vláda pri svojich rozhodnutiach vychádza z hospodársko politickej koncepcie (HPK). **Hospodársko politická koncepcia** - je usporiadaná a zdôvodnená sústava názorov, t.j. myšlienková koncepcia, s ktorou súhlasia všetci hlavní aktéri a ona obsahuje ekonomické, právne, filozofické prvky a postupy, ktoré sú zamerané na formovanie a fungovanie hospodárskeho systému. Spôsob realizácie HPK závisí od toho, čo poskytuje teória a ako tieto poznatky využíva prax. Teda závisí od vzájomnej koordinácie nositeľov HP.

Prvá konkrétna forma HPK je vládny program pre oblasť ekonomiky. V praxi sa to volá programové vyhlásenie vlády.

HPK preukazuje tú skutočnosť, ktorouj ciele sú rozhodujúce, teda budú mať prioritu, prostredníctvom akých nástroj je možné tieto ciele dosiahnuť, ktorí nositelia HP budú mať kompetencie, teda ako budú praxou rešpektovaní. Toto všetko závisí od toho, ako sú teoreticky vyzbrojení nositelia HP a akú majú praktickú zručnosť (ako dokážu teoretické poznatky aplikovať do praxe).

4 základné HPK:

- 1, liberálna
- 2, intervenčná
- 3, príkazová
- 4, súčasná neoliberálna

1, Liberálna koncepcia predpokladá, že trh vyrieši otázky ekonomickej triády (čo, ako, pre koho). Zastáva názor, že zásahy a ich hospodársky systém treba zjednotiť s trhovým mechanizmom. HP nemá žiaden prietor, pretože trh sa zjednocuje sám a tiež sa zjednocuje s hlavnými aktérmi. Usporiadanie a zjednocovanie hlavných aktérov smeruje k prirodzenému poriadku a tým pádom sa pripúšťa určitá angažovanosť štátu, vlády, ale len do tej miery, pokiaľ oni riešia princípy, problémy fungovania trhu. Táto HPK dbá na to, aby vplyv štátu bol čo

najmenší a obvykle presne vymedzuje oblasti, kde môže štát zasahovať. Napr. nezamestnanosť, riešiť otázky bezpečnosti, problém nadvýroby, sociálne nepokoje, konflikty. Umpžňuje štátu riešiť problém nedostatku investičných zdrojov, inflácie, infraštruktúry a problémy vo verejnom sektore (školsťvo, zdravotníctvo).

Táto liberálna koncepcia je zdôvodňovaná nasledovnými argumentami:

1, len trh zaručuje najlepšie uspokojovanie spotrebných preferencií, ako aj najlepšiu alokáciu zdrojov. Trh umožňuje, že každý hospodársky subjekt sleduje vlastné záujmy a tým prispieva automaticky dochádza k riešeniu otázky spoločenského blahobytu.

2, samostatné rozhodovanie ekonomických subjektov zabezpečuje súlad individuálnych a spoločenských záujmov

3, trhovo orientovaný systém vedie spoločnosť k iniciatívnejmu, aktívnejmu konaniu (iniciatívnosť, pružnosť) - to všetko sa formuje do progresného ekonomického systému.

Historické skúsenosti:

- vplyvom liberálnej koncepcie dochádza k destabilizácii spoločnosti, pretože hospodársky poriadok založený na tejto HPK sústreďuje na strane jednej nesmierne bohatstvo do rúk jednotlivcov a na strane druhej dochádza k rastúcej miere chudobných a biednych.

- dochádza k nadvýrobe (nesúladu agregátnej P a D), nedostatočnému D, prudko klesajú investície. Tieto negatíva musí riešiť štát. Štát sa dostáva do zlej finančnej situácie, vznikajú finančné ťažkosti štátu. Môže sa to dostať až do takej miery, že štát sa nedokáže brániť (zvonku, aj zvnútra) a nedokáže brániť ani trh. V dôsledku toho vzniká inflácia, čo vyvolá nerovnovážny vývoj, dochádza k destabilizácii meny, k zastaveniu ekonomického rastu a prudko vzrastá nezamestnanosť. Táto koncepcia nie je vhodná pre súčasnosť.

2, Intervenčná koncepcia - môžeme ju stotožniť s Keynesiánskou politikou. Základom tejto koncepcie je zdôvodniť, prečo vláda musí zasahovať do ekonomiky a v ktorých oblastiach je to nevyhnutné. Trh si vyžaduje viac zásahov, ako sú liberáli ochotný priznať. Koncepcia obhajuje zásahy štátu, ale nespochybňuje trhový systém. Táto koncepcia tvrdí, že trh je nedokonalý a že mikroekonómia vyvoláva problémy, ktoré treba riešiť z centra a tiež tvrdí, že je potrebné riešiť makroekonomické problémy, ktoré sú vyvolané mikroekonomickými. Trh rieši mikroekonomické problémy a štát makroekonomické problémy. K nim patria:

1, zmierňovanie nespravodlivého rozdeľovania dôchodkov, riešenie sociálnych konfliktov, ktoré môžu vyústiť do politickej nestability.

2, štát má obmedziť tvorbu negatívnych externalít, má chrániť životné prostredie, rozvíjať verejnoprospešné aktivity a vytvárať konkurenčné prostredie a konkurenciu.

3, štát má riešiť nerovnovážne stavy ekonomiky, t.j. stabilizovať ekonomiku, čiže má riešiť nedostatok D, dopravnú sieť, nezamestnanosť, školstvo, zdravotníctvo, kultúru.

Jej problémom je, že HP stráca charakter koordinácie vo vzťahu k trhu. Umožňuje zmenu HP na hospodárske riadenie, čiže na priamu intervenčnú koordináciu. Trh je závislý od toho, ako rozhodne vláda. (Pr. Nemecko pred 2. sv. v. a v čase vojny). Časový horizont tejto koncepcie je veľmi krátky. Táto koncepcia prudko reaguje na cyklické výkyvy a snaží sa ich minimalizovať. Intervenčná koncepcia HP je dopytovo orientovaná → vyvoláva inflačné tendencie, dochádza k ďalším poruchám, až k poruche vonkajšej ekonomickej rovnováhy. Dochádza k stagflácii, ktorá je charakteristická veľmi nízkym alebo žiadnym ekonomickým rastom, rastie inflácia a nezamestnanosť.

3, Príkazová koncepcia - bola aplikovaná v tých ekonomikách, ktorým hovoríme socialistické štáty. V tejto koncepcii HP vôbec neexistuje, miesto HP existuje hospodárske riadenie, t.j. likviduje sa trh, neuznáva sa konkurencia. Miesto trhu je centrálny plán, ktorý určuje čo, koľko, ako, pre koho vyrábať. Nefunguje mechanizmus P a D, ceny sú určované centrálné.

4, Neoliberálna koncepcia HP sa ešte len formuje. Aplikovať sa začala v 80-tych rokoch. Formuje sa vo vyspelých ekonomikách. Výrazná charakteristika: snaha vybudovať hospodársky systém bez výrazných zásahov štátu, t.j. odregulovanie ekonomiky, privatizácia štátneho sektoru. Je zameraná na odstraňovanie vysokých deficitov ŠR, je to politika rastová - zameraná na problémy ekonomického rastu, ale aj na otázky nezamestnanosti. Pričom najde jej o plnú zamestnanosť, ale o znesiteľnú úroveň nezamestnanosti. Cieľom je aby, ekonomický systém mohol existovať v prostredí únosnej inflácie a mal by fungovať na základe udržania vonkajšej rovnováhy.

Táto koncepcia preferuje:

1, stabilitu meny a teda aj nízku mieru inflácie

2, dosiahnutie konštantného tempa rastu peňažnej masy v obehú. Tempo rastu peňažnej masy v obehú musí byť v súlade s tempom rastu produkcie, produktivity práce. Toto sleduje centrálna banka, ktorá je nezávislou od štátu.

3, dosiahnuť vyrovnaný ŠR - možný deficit nesmie presiahnuť 3 % vytvoreného HDP.

4, zadlženosť štátu nesmie byť viac ako 60 % ročnej tvorby HDP.

5, držať nízke úrokové miery

Zmyslom je vytvoriť taký ekonomický systém, ktorý by bol zbavený inflačných tlakov a ktorý by bol schopný poskytovať ekonomickým subjektom neskreslené informácie. Táto koncepcia sa opiera o rozpočtovú politiku, ale niektoré problémy rieši pomocou politiky menovej a peňažnej. Napr. stabilitu peňazí rieši aktívnou platob. bilanciou a nie prispôbovaním úrokových mier. *Rozdiely medzi liberálnou a neoliberálnou koncepciou:*

Neoliberálna - neabsolutizuje mikroekonomické subjekty, ale uznáva trh a jeho sily, uznáva aj štát (teda, že štát má zasahovať pri riešení makroekonomických problémov).

Liberálna - neuznáva štát, len trh

Ekonomický systém, na ktorý pôsobí HP sa nazýva spoločenským systémom. Každý spoločensko ekonomický systém má svoj cieľ. Základným cieľom je jeho vlastná existencia a existencia jeho prvkov. Od toho, ako sa tieto otázky existencie riešia, závisia aj prvky, K nim patria ekonomické subjekty (PO, FO).

Systém je :

1, dynamický - mení sa v čase

2, otvorený - systém ako celok, ako aj jeho prvok má vzťahy s vonkajším okolím.

3, stochastický - pri týchto systémoch nevieme predvídať ich správanie. Napr. človek, NH Stochastický charakter majú zložité systémy. Stochastické sú preto, lebo ich nevieme spoznať. Pre takýto systém musíme vytvoriť cieľ.

Ciele majú poradie dôležitosti, sú vzájomne prepojené, trvalé, pevné a spojité. Je potrebné vytvoriť cieľové preferencie, rozlíšiť primárne a sekundárne ciele. Hierarchia cieľov a preferencia cieľov vychádza z potrieb ekonomiky. Ciele sa musia vyvíjať spolu so systémom. Konzistencia cieľov predstavuje určité organizačné prepojenie, ktoré je dosť tesne prepojené, t.j. konzistencia cieľov je u zložitých veľkých systémov dosť ťažko aplikovateľná. Pre konzistenciu cieľov platí súhlasnosť, zhodnosť, prispôsobivosť.

Konformita cieľov - súlad cieľov z pozície celého ekonomického systému, prispôsobivosť nižších cieľov cieľom vyšším. Systémová konformita:

1, nevyhnutné ciele a opatrenia

2, podporné ciele a opatrenia

3, zodpovedajúce ciele a opatrenia

4, zhoršujúce ciele a opatrenia

5, rušiace ciele a opatrenia

Hodnota cieľov má byť v súlade s HPK. HPK musí súčasne zabezpečiť konformitu cieľov, ktorá je založená na politickom súhlase ekonomických a politických nositeľov.

Formovanie cieľov:

Pri budovaní vyspelého trhového mechanizmu je podstatné, aby spoločnosť bola budovaná na *trvalých ľudských hodnotách*, čiže spoločenských cieľoch. Tie sú určené na základe spoločenských konvencií. Sú zafixované vo všeobecných deklaráciách a dokumentoch → Listina ľudských práv a slobôd.

Medzi spoločenské ciele patrí: sloboda, spravodlivosť, bezpečnosť, pokrok, nezávislosť, demokracia, racionálnosť.

Sloboda - neprítomnosť prekážok, ktoré dovoľujú realizovať želania.

Individuálna sloboda - som taká slobodná, ako mi to dovoľuje spoločnosť. Je ohraničená v závislosti od úrovne spoločenských vzťahov. Individuálna sloboda je relatívna. Na všetkých členov spoločnosti nech platia rovnaké práva a nech sú rovnako chránení pred útlakom ostatných a štátu.

Formálna sloboda - je vyjadrená legislatívou, zabezpečuje ju právo. Formálna sloboda súvisí s *materiálnou (ekonomickou) slobodou* - súvisí s otázkou moci, s tým, čo máme, aké máme možnosti, schopnosti, vlastnosti. Umožňuje tým, ktorí majú viac, aby si privlastňovali moc.

Materiálna sloboda je právo:

- vybrať si čo chcem

- uzatvárať dohody a zmluvy

- slobodne si užívať dôchodok (na mysli sú peniaze)

Spravodlivosť - je to, čo má byť rovnaké medzi ľuďmi pr. rovnaká odmena za rovnakú prácu *Formálna spravodlivosť* - rovnaké práva pre všetkých

Materiálna spravodlivosť - problém realizácie spravodlivosti. Obsahuje mieru, stupeň, spôsob tvorby a delenia výsledku z dosiahnutých cieľov. Ako má byť uskutočňované rozdeľovanie? Či podľa potrieb, či podľa zásluh alebo ináč. Kritérium potrieb sa uplatňuje vtedy, ak sa prejaví extrémna nerovnosť podmienok (napr. vojny). Delíme ju podľa zásluh. Materiálna sloboda prináša problémy materiálnej spravodlivosti, končí sa v *spotrebnej spravodlivosti*.

Bezpečnosť - je pokračovaním formálnej a materiálnej spravodlivosti. Bezpečnosť je neprítomnosť strachu o slobodu. Bezpečnosť môže byť ohrozená z vnútra alebo ako vonkajšie nebezpečenstvo. Bezpečnosť je stálosť sociálnych vzťahov, ktorú je možné dosahovať v krátkych obdobiach, pretože sa musí prispôbiť ekonomickým podmienkam.

Pokrok - stav, výsledok, ktorý predstavuje kvalitatívnu zmenu v určitom časovom okamihu. Pokrok je možné dosiahnuť vtedy, ak sú na to ekonomické redpoklady a súlad politických strán, t.j. neexistuje konfliktné prostredie.

Nezávislosť - suverénnosť, zodpovednosť za seba a svoje činy. Ekonomický subjekt musí byť nezávislý, ak je nezávislý človek. Nezávislosť je korigovaná, podmieňovaná.

Ekonomická nezávislosť = *ekonomická sloboda* + *rozhodnutia*. Je dobrý len ten systém, ktorý funguje na báze nezávislých subjektov.

Demokracia - T.G. Masaryk: Demokracia je diskusia. Napätie vzniká medzi individuálnou slobodou a nutnosťou rešpektovať určité vzťahy. V politike sa to napätie volá formovanie, budovanie demokracie. To sa dosahuje na základe politického volebného práva. Princíp demokracie spočíva v tom, že rešpektujeme väčšinu a že v spoločnosti sa zaručujú rovnaké podmienky. *Ekonomická demokracia* - predstavuje také usporiadanie orgánov a inštitúcií v spoločnosti, aby boli funkčné. Demokracia odraňuje napätie v spoločnosti, teda medzi individuálnou slobodou a mierou usporiadania hierarchie vzťahov.

Racionálnosť - najoptimálnejšia cesta k realizácii cieľov, t.j. ak chcem cieľ dosiahnuť, musím uplatniť efektívnosť.

Ciele ekonomickej činnosti

- sú podriadené cieľom spoločenským,
- sú konkrétnejšie ako spoločenské ciele

Ekonomické ciele:

1, sú podmienené mikroekonomickou činnosťou - mikroekonomické ciele súvisia s fungovaním trhového mechanizmu. Mikroekonomické ciele vychádzajú z trhu. Trh má funkciu sudcu, pretože trh určuje pravidlá, na základe ktorých majú ekonomické aktivity prebiehať. Mikroekonomické ciele: pokuty, penále, dividendy ...

2, sú podmienené makroekonomickou činnosťou - makroekonomické ciele realizujú makroekonomické subjekty. Zmyslom realizácie makroekonomických cieľov je dosiahnutie takého stavu v ekonomike, aby trh fungoval spoľahlivo s vývojom. Makroekonomické ciele riešia problémy, ktoré sú vyvolané realizáciou mikroekonomických cieľov, teda vedľajšími účinkami trhu. Napr. ochrana spotrebiteľa, konkurencie, sociálna pomoc, bezpečnosť, základné životné podmienky, dostatok pracovných príležitostí.

Členenie cieľov:

1, z časového hľadiska:

- a) krátkodobé (dni, týždne, mesiace)
- b) strednodobé (1 - 2 roky)
- c) dlhodobé (3 - 10 rokov)

2, z hľadiska významu a komplexnosti

- a) hlavné
- b) vedľajšie

- c) čiastkové
- 3, z hľadiska koncepcie hospodárskeho systému
- a) základné
 - b) strategické
 - c) taktické
 - d) operatívne

Hospodárske ciele

Existuje veľká zhoda názorov, čo sa týka vymedzenia týchto cieľov.

Hospodárske ciele delíme na:

Ekonomický rast je v súlade s rastom materiálnej slobody, rozmnožuje statky, ale cez rozdelenie tejto materiálnej slobody môže naraziť na rozpor s materiálnou spravodlivosťou.

Stupeň zamestnanosti - nežiadúci stupeň straty zamestnania a straty výkonov obmedzuje materiálu slobodu, nerovnosť.

Vývoj vnútornej hodnoty peňazí súvisí so stabilitou cenovej hladiny a tým súvisí s materiálnou slobodou, lebo mení príjmové a majetkové rozdelenie, ktoré nie vždy zodpovedá predstave o spravodlivosti a vytvára pre tých, ktorí sú postihnutí riziko neistoty.

Vonkajšie ekonomické vzťahy súvisia s medzinárodnou deľbou práce, prinášajú do ekonomiky konkurenčné výhody, ktoré zvyšujú materiálnu slobodu ekonomiky. Je tu možnosť vzniku závislosti a tvorí sa riziko istoty, vnútorné ciele a vonkajšie vzťahy sa môžu stretávať, pôsobiť negatívne i pozitívne.

Rozdelenie príjmov a majetku - stretávajú sa so spravodlivosťou, nespravodlivosť rozdelenie ohrozuje sociálny zmier a tým aj istoty.

Operacionalita hospodárskych cieľov je daná, keď sa podarí určiť ekonomické skutočnosti, ktoré sú definičným vymedzením cieľov a reprezentujú touto vlastnosťou obsah cieľov. Keď je toto definičné vymedzenie cieľov merateľnou skutočnosťou, potom sa pri niekoľkých definičných vymedzeniach pre jeden cieľ stanoví prevoditeľný stupeň agregácie.

Podľa merateľnosti javu, ktorý môže slúžiť ako definícia rozdeľujeme merateľnosť na:

1. kardinálnu - vzdialenosti medzi rozdielnymi stavmi premeny cieľa sú zistiteľné a to, buď veľkosti vzdialenosti alebo vzdialenosti sa môžu vyjadriť aj v hodnotovom usporiadaní napr. cieľ možného ekonomického rastu možno vymedziť priemernou mierou rastu čistého spoločenského produktu v čistých cenách.
2. ordinárnu - môžu sa usporiadať rôzne stavy jedného priemerného cieľa len číslami. Čísla označujú konzistentnosť hodnotového usporiadania napr. územno-politický cieľ zameraný na územno-rozdelené krajie.

Operacionalitu hospodárskych cieľov je možné vysvetliť na cieľov praktickej HP. Mnohé ciele sú mnohoznačné napr. cieľ spravodlivého rozdelenia príjmov a majetku.

Problém ťažkostí s vývojom ukazovateľov napr.

- 1, stabilita cenovej úrovne - treba mať celý rad cenových reprezentantov, nepresnosti v prepočte cenových indexov, ktoré nemajú dobrú vypovedateľnosť v čase
- 2, zahranično-obchodná rovnováha - vieme vyjadriť len údajmi, ktoré musia byť splnené. Musíme mať analýzu všetkých vzťahov medzi vnútornou a vonkajšou ekonomikou
- 3, zamestnanosť - keď chceme vyjadriť vysoký stupeň zamestnanosti, nevieme to vyjadriť priamo ale nepriamo, závisí to od podmienok trhu práce
- 4, trvalý a primeraný rast - musíme stanoviť medzi komponentnými cieľmi kompromis (primeranosť). Určité ciele nemusia byť fixované, straty týchto cieľov znamenajú alternatívne náklady ekonomického rastu.

Cieľové konflikty sú vždy spojené so záujmovými konfliktmi, to v praktickej HP znamená, že je tu nutnosť kompromisných definícií cieľov, sme nútení robiť určitú mieru úprav v samotnom obsahu cieľov.

Možné vzťahy cieľov - ciele môžu mať charakter medzicieľov pre iné ciele. Ciele môžeme kvalifikovať na:

- 1, vertikálne
- 2, horizontálne - môžu byť výlučne logického druhu, nie sú výsledkom vedľajšieho pôsobenia nasadených nástrojov a majú i technologický charakter.

Výlučne logické vzťahy sú: totožnosť- identita, zhodnosť, nezhodnosť- antinómia

Technologický charakter: komplementarita, nezávislosť, konkurencia.

Totožnosť-identita v prípade, že dva a viac cieľov sa pri rovnakej analýze nelíši. Sú prevoditeľné na jeden cieľ (stabilita hodnoty peňazí a vyrovnávanie nezamestnanosti)

Zhodnosť vymedzenie cieľov nie je rozporné napr. stabilita cenovej úrovne a zamestnanosť

Nezhodnosť jeden cieľ vylučuje druhý a pod.

Konkurencia mení sa situácia ak chceme tieto ciele realizovať aj uplatnením nejakých nástrojov. Priblíženie k jednému cieľu môže viesť k stratám jedného alebo viacerých cieľov. Jedná sa o konflikt cieľov v dôsledku technologických cieľov.

Nezávislosť najväčšia nezávislosť cieľov je v tom prípade ak môžeme izolovane zvažovať, čím väčší je počet spojených cieľov, stráca sa neutralita cieľov a môžeme vstúpiť do konfliktu vzťahov napr. zamestnanosť a rast objemu produkcie.

Komplementarita ak jeden z cieľov sa nepoužije ako nástroj na dosiahnutie druhého napr. cenová stabilita, vysoká miera zamestnanosti, ak sa použijú komerčné nástroje.

Cieľový konflikt - je obsiahnutý vo viacerých

- najoptimálnejšie riešenie sa podarí dosiahnuť

Prečo vzniká cieľový konflikt - nesúlady medzi cieľmi, ktoré máme dosiahnuť a nástrojmi, ktoré máme k dispozícii.

- pri aplikácii nejakého nástroja máme obmedzené možnosti dávkovania tohoto nástroja

- pôsobia vedľajšie podmienky (dve nástroje ovplyvňujú dopyt, zatiaľ čo ponuka nie je usmerňovaná, zostáva v rukách ekonomických subjektov. Je nevyhnutné, aby bola znížená alebo odstránená konkurencia cieľov, musíme po čase uplatniť ďalšie nástroje ovplyvňujúce ponuku)

- vyplýva to z konkrétnej situácie, ciele si nie vždy konkurujú, ale len v určitých podmienkach.

Konflikty nepôsobia rovnako v jednotlivých fázach ekonomiky. V recesii sa ciele líšia, v konjunktúre sa vytvárajú tak, že disponibilné nástroje zvyšujú zamestnanosť a pomerne málo zvyšujú ceny.

Nástroje - sústava triedenia

1, či pôsobia na hospodársky proces pred priebehom ex ante alebo po ukončení ex post.

Ex ante - pôsobia stimulatívne napr. investície, výdaje z rozpočtu

Ex post - pôsobia regulatívne napr. dávky, poplatky

2, hľadisko, ako daný nástroj pôsobí na vývoj vzťahu medzi účastníkmi trhu na ekonomiku:

- priamo tie nástroje, keď štát alebo jeho inštitúcie priamo pôsobia na ekonomiku, na trhové vzťahy ako účastníci trhu napr. investičné aktivity, nástroje regionálnej a ekologickej politiky.

Priamo sa používajú aj z hľadiska priamej transformácie. Medzi priamo pôsobiace nástroje a prostriedky HP zahŕňame obe stránky štátneho rozpočtu, menovú politiku, intervencie do cenovej oblasti, subinvestície, sociálna dôchodková politika.

Medzi nástrojmi je na prvom mieste daňová sústava. Štát a obce sú rozhodujúcimi nositeľmi HP, ovplyvňujú priamo ako účastníci trhu ciele HP, robia to investíciami do obnovy, do všeobecne prospešnej oblasti (cestná sústava, technická základňa, letecká sieť, ekologickej funkcia lesov.

- nepriamo pôsobiace nástroje - dynamická sústava

Skupiny:

informačná politika

opakované korektúry cieľov predstáv nositeľov HP

zmeny plánovaných programov a projektov pre sféru pôsobenia súkromných subjektov

dohody a súhlasy medzi hlavnými skupinami hospodársko-politických subjektov regulácie a zákazy

Informačná politika je veľmi významná, vytvára celú sústavu informačných tokov, súčasné informácie a pre budúcnosť. Pôsobí ex ante, má prognostický charakter.

Trh v ekonomike je do určitej miery anonymný komunikačný systém, na tomto trhu sú anonymné reakcie subjektov na tomto trhu. Aktéri sa správajú spontánne, sú ovplyvňovaní aj informáciami, ktoré sú pre nich významné, rozhodnutia sa stávajú základom pre reakciu na trhu, impulzom novej potreby informácií na trhu. Dochádza k samovoľnému toku informácií, subjekty nemajú prehľad. Základnou kategóriou informačnej politiky sú vládami spracované a poskytované správy o stave ekonomiky. Tieto správy plnia signalizačnú funkciu a hodnotiacu funkciu - zákonodarné zbory, analýza príčin a dôsledkov dosiahnutých opatrení.

3 stupne ukazovateľov

1. ukazovatele signalizujúce zmenu konjunktúry

- dopyt po pracovných silách
- začínanie stavieb
- zákazky pre investičné celky
- kurzy akcií
- vývoj cien tovarov

2. Ukazovatele charakterizujúce situáciu

vývoj HNP

index životných nákladov

dôchodky obyvateľstva

podmienky bankových úverov

3. Ukazovatele reagujúce s určitým časovým oneskorením na konjunktúru

- vývoj zásob, výrobkov a medziproduktov
- spotrebiteľské úvery
- úrokové sadzby

Je ťažké určiť hranice medzi informáciami, ktoré pôsobia ex ante a tými, ktoré pôsobia ex post.

Opakované korektúry cieľov predstáv nositeľov HP záujmy jednotlivých cieľových skupín sú rozdielne až rozporné. Pri nej sú formulované ako požiadavka pre zladenie hospodársko-politických cieľov medzi štátnymi zámermi fiškálnej a menovej politiky, požiadavka u cieľov zameraných na zvýšenie a konkurencie cieľov a u cieľov týkajúcich sa sociálnych istôt. Aj u cieľov kde sú rozdielne záujmy pri konečnej spotrebe. Významná zmena nastáva vtedy, ak nastúpi nová vláda: ak mení spektrum novej orientácie cieľov, zameriava sa na iné ciele. V súvislosti novej vlády dochádza k zmene cieľov individuálnych podnikateľov.

Je nutná určitá zmena trhových podmienok, pri uzatvorení zmlúv, ponuka investícií, úrokové sadzby, intervenčná ponuka a dopyt bánk na kapitálových a menových trhoch.

Nástroje realizácie HP obsahujú jednanie dosiahnutia určitých dohôd, otázka uplatnenia, požiadavka na naplnenie cieľov hospodárskej ekonomiky a cenovej politiky. Štát je reprezentantom vládnych inštitúcií, nemá nejaké postavenie. Zasahuje len v medziobdobiach, keď sú nezhody alebo do jednania pomerov, pri trhoch práce, minimálnej mzde, zaistovanie zamestnanosti, valorizácie dôchodkov, konjunktúra, preferencie a ochrana zahraničného obchodu.

Ak sa má uskutočniť dohoda medzi subjektami, tak sa vychádza z toho, že nositelia HP nikdy nedosiahnu uspokojenie ak budú ignorovať záujem odborových inštitúcií (musia disponovať hospodárskou mocou).

Regulácie a zákazy protiklad informačnej politiky, jednostranné akty, ktoré sa realizujú vládnymi nariadeniami, kontrolou,...

Uplatnenie HP v tých prípadoch ak ostatné nástroje sa stávajú neúčinné. Zásahy môžu byť až také, že sa vyhlási stop stav (v cenovej politike).

Regulačný charakter majú všetky povolenia, licencie a celá sféra rozhodovacieho správneho riadenia. Nadmerné rozširovanie ovplyvňujú slobodu voľby účastníkov a vytvárajú niečo zlé. Aj veľká voľnosť je zlá.

Ciele dávajú každému systému účel, cieľ. Členenie cieľov:

základné

strategické

taktické

operatívne

Zaradenie cieľov nikdy nie je možné prevádzať iba na základe jednej dimenzie napr. časovej (krátko, stredno, dlhodobé).

Sústavu cieľov musíme vnímať v súvislosti s nástrojmi a v súvislosti s kritériami, ktoré používame v meraní účinnosti cieľov. Miera dávkovania každého nástroja musí byť ohodnotená ex ante (pred nasadením). Aby sme ich vedeli použiť, musíme vypracovať analýzu konzistencie cieľov, a ako sú komfortné s HP.

Tvorba systému cieľov sa nezaobíde len určitých preferencií. Hospodársko-politické ciele svojim charakterom nie sú veľmi konzistentné, skôr sú rozporné, konfliktné. Môžeme uprednostňovať určité ciele, ale sa to nedá stále. Každá spoločnosť má rozdelené ciele podľa priorít.

Konformita nástrojov a cieľov - prispôbivosť potrebám a podmienkam danej etapy.

Cieľové odchýlky vznikajú preto, že v praxi je snaha vyskúšať rôzne kombinácie cieľov a nástrojov, zo zámerom, aby došlo k pozitívnemu efektu, aby sa realizovali žiaduce a nevyhnutné hospodársko-politické ciele. Všetky opatrenia, ktoré sú účelné a použiteľné pri riešení hospodársko-politických problémov. Konformita cieľov nestačí pre nájdenie konformity systému napr. cieľ - eliminovať infláciu (vznik liberalizácie cien) pre potreby sa môžu použiť všetky opatrenia, ktoré ju budú obmedzovať. Najúčinnější spôsob je spôsob reštrikcie (výdaj zo štátneho rozpočtu), obmedzenia miezd.

Rozdielne hospodársko-politické ciele - hospodársky rozmach, tieto ciele sledovali posilnenie, autonómiu hospodárskych subjektov (bola narušená reštrukciou).

Je nutné preskúmať hodnotu cieľov.

Systémová konformita - určitých spôsob postupnej koordinácie pre čiastkové oblasti a nástroje HP. Neustále skúmanie kvality všetkých opatrení.

Miera použitia nástrojov - úmernosť, proporcionálny vzťah.

Optimálna miera použitia prostriedku taký monemt, kedy maximálny čistý úžitok v sústave cieľov je sprevádzaný minimálnymi priamymi a alternatívnymi nákladmi.

Minimálna miera použitia nástrojov - prípad absolútneho podymenzovania dávky, rozsahu a intenzity použitého nástroja. Možnosť pozitívnych čistých účinkov nie je vôbec využitá.

Relatívne pod- a predávkovanie celkový efekt prekročí celkové náklady použitého nástroja, ale napriek tomu je možné znížením alebo zvýšením dávky, dosiahnuť vyšší čistý úžitok.

Prekročenie miery použitia nástrojov - celkové náklady prekračujú celkový úžitok a pozitívny čistý úžitok je dosiahnuteľný jedinou dávkou.

Oneskorenie - v časovej dimenzii, v ekonomike vieme kvalifikovať technické, inštitucionálne alebo utajené rozpory.

Oneskorenie - vnútorné a vonkajšie

- zvláštny stav ekonomiky, v ktorej sa nachádza napätie a po v ekonomicko-politickom systéme. Negatívna hodnota, v ktorej vzniká asymetrických opatrení.

Vnútorné oneskorenie - ak sa oneskorí analýza, syntéza pri transformácií ekonomiky.

Nositel' HP skúmame z týchto hľadísk:

- ako môže ovplyvňovať hospodársky vývoj
- do akej miery môže byť vplyv problematický
- do akej miery môže mať užitočné funkcie v procese politickej vôle
- aké existujú možnosti obmedziť ich vplyv na plnenie ich tvorby politickej vôle

HP charakterizujúca svojimi úlohami sa javí ako určitý verejný tovar. Odhalí hodnotu tohoto tovaru.

Forma diskusie, predmet činnosti politiky

Kontrola hospodársko-politického vplyvu - v každej spoločnosti sa robí kontrola, kontroluje sa tok informácií medzi verejnosťou, podnikmi a pracujúcimi. Nie sú sankcie alebo pokuty, podporuje sa súťaž, vzájomná kontrola cieľov, prístup všetkých informácií verejnosti. Všetky subjekty musia mať rovnakú možnosť oficiálnej reprezentácie svojich nástrojov. Zabraňovať, aby nositelia HP vstupovali do jednostranných konfliktov s určitou záujmovou skupinou. Objektívna informácia - privolať nezávislých expertov. Je účelné riešiť veci rozšírením vedeckého poradenstva. Zachovať v spoločnosti nezávislosť legislatívnych orgánov a ďalších (napr. národná banka).

Nástroje HP